

Husi Gemi Baskınlarının Kızıldeniz Jeopolitiğine Etkileri ve Muhtemel Sonuçları

7 Ekim saldırılarından sonra İsrail'in Gazze katliamları, bölgedeki gerginliği artırdığı kadar küresel güç dengelerini de her geçen gün değiştirmektedir. Gazze krizi aynı zamanda küresel ticaret ve enerji yollarını da etkilemektedir. Kızıldeniz'deki gelişmeler, mevcut krizin bölgesel ve hatta daha geniş bir savaşa dönüşüp dönüşmeyeceğini anlamak açısından önemlidir. İsrail'in Gazze saldırıları başladıktan sonra Yemen'i kontrol eden İran destekli Husiler, Filistin direnişini desteklediklerini ve Gazze'deki katliamların artması halinde İsrail'e karşı çeşitli askeri eylemlerde bulunacaklarını açıklamışlardı.

Kademeli bir şekilde İsrail karşıtı retoriği arttıran Husiler, önce balistik füze ve drone saldırıları ile İsrail topraklarını hedef almıştı. Ancak fırlatılan füzelerin çoğu İsrail'e varmadan Suudi Arabistan veya Ürdün'de düşürüldü. Füze saldırıları gerekli etkiyi yaratamayınca, Kızıldeniz'in uluslararası sularda İsrail şirketlerinin sahip olduğu, işlettiği veya İsrail bayrağı taşıyan tüm gemileri hedef alınacağı belirtildi. Kasım ayının ortalarında küresel ticareti ve nakliye yollarını da etkileyen bir operasyona imza atan Husiler, İsrailli işadamı Abraham Ungar'ın da sahibi olduğu Galaxy Leader adlı bir kargo gemisini durdurup Hudeyde limanına yönlendirdiler.

İran ve Suudi Arabistan'ın da mutabakatı ile yürütülen Suudi Arabistan-Husi barış müzakerelerinin ortasında, Husilerin İsrail saldırıları hem Yemen iç savaşına hem de Kızıldeniz jeopolitiğine çeşitli komplikasyonlara yol açmaktadır. Gazze krizinin başlamasının hemen ardından, krizin bölgesel bir savaşa dönüşmemesini temin etmek için ABD uçak gemileri Basra Körfezi, Kızıldeniz ve Akdeniz açıklarına getirdiğini ifade etmişti. İsrail'in Gazze saldırıları bölgesel ve hatta küresel siyaseti ve jeopolitiği yeniden şekillendirirken, Kızıldeniz'deki dinamikler esasında birkaç yıldır artan gerginliği hızlandırmaktadır.

Kızıldeniz Jeopolitiğinin Önemi ve Güvenliği

Kuzeyde Süveyş Kanalı ile güneyde Babu'l Mendep Boğazı aracılığıyla Aden Körfezi üzerinden Hint Okyanusu ile Akdeniz'i birbirine bağlayan, Afrika ile Asya kıtalarını ise birbirinden ayıran Kızıldeniz, dünyanın en önemli stratejik geçiş hatlarından biridir.

Kızıldeniz'deki Süveyş Kanalı ve Babu'l Mendep Boğazı, dünya enerji piyasası ve nakliyeciliği için hayati öneme sahiptir. Dünya petrolünün en önemli yedi transit geçiş noktasından üçü Kızıldeniz ile bağlantılıdır. Süveyş Kanalı, SUMED petrol boru hattı ve Babu'l Mendep, toplamda dünyanın en yoğun geçiş noktalarıdır. Dünya ham petrol ve sıvılaştırılmış doğal gaz taşımacılığının transit geçişinin %5,5'i Mısır üzerinden Akdeniz'le Kızıldeniz'i bağlayan SUMED boru hattından, %4,8'i Babu'l Mendep Boğazı'ndan yapılmaktadır. Kızıldeniz'in bir ucundaki Süveyş Kanalı ise, yıllık yaklaşık 20.000'e yakın geminin geçişini sağlamaktadır. Bunların %26'sını petrol ve sıvılaştırılmış gaz (LNG) taşıyan tankerler oluşturmaktadır. Kızıldeniz'in kuzey yönüne doğru taşınan petrolün %78'i Avrupa pazarına, %14'ü ise ABD'ye gitmektedir. Güney yönünde taşınan petrolün en büyük müşterileri Çin ve Singapur'dur. Basra Körfezi'nden deniz yoluyla geçen petrolün çoğu, Süveyş Kanalı ve SUMED petrol boru hattına Yemen ile Cibuti arasında bulunan Babu'l Mendep Boğazı üzerinden ulaşmaktadır. Kızıldeniz jeopolitiğinin vazgeçilmez bir diğer önemli özelliği de bölgenin ticari bir geçiş güzergâhı olmasıdır. Bu anlamda tarihi eski Baharat Yolu'na dayanan bölge, günümüze kadar önemini hep korumuştur. Eski Mısır'dan itibaren Asya-Avrupa arasında gerçekleşen baharat ticaretinin merkezi konumundaki Kızıldeniz Havzası'nın günümüz küresel ticaretteki rolü de özellikle Avrupa ile Asya pazarlarına mal akışını kolaylaştırdığı için son derece kritiktir. Her yıl dünya ticaret hacminin yaklaşık %20'si Kızıldeniz Havzası'ndan gerçekleşmektedir; yılda yaklaşık 820 milyon ton kargo taşıyan 17.000 gemi, Kızıldeniz'den Akdeniz'e ya da tam tersi istikamete hareket etmektedir. Havza bölgesi ayrıca 20 ülke tarafından birincil ticari koridor olarak kullanılmaktadır. Kızıldeniz son dönemde tarım alanlarıyla da ön plana çıkmıştır. Kıyı ülkelerinin tarıma elverişli topraklara sahip olması, yabancı devletlerin buralarda büyük miktarda toprak kiralamasına yol açmıştır. 2007'de küresel gıda fiyatlarındaki keskin yükselişin ardından başta Körfez ülkeleri olmak üzere Çin, Rusya ve Japonya bu bölgedeki tarım arazilerine yatırım yapmaya başlamıştır; ancak tarımsal faaliyetlerin artmasıyla birlikte bölgede devam eden yahut yapımı planlanan baraj inşaları sebebiyle komşu ülkeler arasında sorunlar baş

göstermiştir.

Kızıldeniz'e kıyısı bulunan ülkeler Suudi Arabistan, Mısır, Sudan, Ürdün, Cibuti, Yemen, Eritre, Somali ve İsrail tarafından işgal edilen tarihî Filistin topraklarıdır. Ancak ticari ve lojistik öneminden dolayı neredeyse tüm dünyayı ilgilendirmektedir. Dünyanın en sıkı korunan ticaret koridorlarından biri olan Kızıldeniz halihazırda ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Türkiye, Çin, BAE ve Suudi Arabistan'ın askeri varlığı bulunuyor. Husilerin uluslararası ticari gemileri hedef alması küresel ticaret ve güvenliği doğrudan ilgilendirmektedir. Uluslararası bir mutabakatın bulunduğu ve son dönemde Rusya ve Çin'in de etkinlik kurmaya çalıştığı havzada son dönemde artan güvenlik endişelere işaret etmektedir. Zira Kızıldeniz güvenliği küresel bir endişe kaynağıdır. İlgili ülkeler Süveyş Kanalı'nı Hint Okyanusu'na bağlayan su yolu boyunca seyrüsefer özgürlüğünü korumak istiyorlar.

Bölgede keşfedilen yer altı zenginlikleri ve enerji yolları hâkimiyeti üzerine yaşanan rekabet, Gazze krizi ile birlikte Kızıldeniz'i bir kez daha jeopolitik hesapların merkezine yerleştirmiştir. Özetle Husilerin son askeri ve siyasi eylemleri Kızıldeniz jeopolitiğini yeniden şekillendirmektedir.

Husiler'in Kızıldeniz Stratejisinde Hedef ve Motivasyonları

İran'ın Körfez'deki en önemli müttefiği olan Husiler'in Filistin ve İsrail'e yönelik yaklaşımı birkaç temel motivasyon etrafında şekillendiğini söylenebilir. Filistin'e destek ve İsrail karşıtlığı bölgede sosyal ve siyasi meşruiyetin önemli bir unsuru olduğu bir gerçek. Yemen siyasetinin önemli aktörleri Filistin konusunda benzer yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir. Bu açıdan Gazze saldırılarının başlangıcından itibaren meşru hükümet, İslah Partisi ve Güney Geçiş Konseyi Filistin'i destekleyen açıklamalarda bulunmuşlardır. Ulusal bu uzlaşi nedeniyle Yemen, Hamas'ın siyasi temsilciliği bulunduğu nadir ülkelerden bir tanesidir.

Diğer yandan ideolojik motivasyonun temelinde bulunan İsrail karşıtlığı grupsal ve ulusal desteğini arttırmanın en önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Bu açıdan Husilerin 'İsraile Ölüm' ve 'Yahudilere Lanet' gibi sloganlar iç siyasetteki meşruiyet çabalarının bir parçası olarak görülüyor. Husiler, Sana'daki iktidarı güçlendirmek ve toplumsal desteği ve dayanışmayı sağlamak için İsrail'le sınırlı bir gerilim tercih ettiğini görülüyor. İsrail'e yönelik saldırılar Yemen üzerindeki kontrolü sağlamlaştırmak için yerel desteği ve popülerliği arttırmayı da amaçlıyor.

Popüler bir direniş hareketi imajını bölgesel bir etkiye yaymak için Husiler Kızıldeniz'deki gemileri tehdit ederek bölgesel ve küresel düzene meydan okuduğu izlenimi vermek istiyor. Husiler hem ABD ve onun müttefiklerine karşı hem de İran'la ilişkiler nedeniyle popüler bir Arap ve İslam meselesine sahip çıkarak Gazze'yi destekleyen tek Arap ülkesi olduğu algısını oluşturmak istiyor. Böylece aleyhinde oluşan terörist grup suçlamaları yıkmak ve Arap ve İslam kamuoyunda bölgede sempati oluşturmaya çalışmaktadır. Husilerin İsrail'i hedef alması ve Kızıldeniz'deki eylemleri Suudi Arabistan'la yürütülen barış müzakerelerinde elini güçlendirebileceğini de düşünüyor.

Her ne kadar İran, Husileri 'Direniş Eksenli' olarak bilinen projeye dâhil olduğu söylemi savunsa da, Husilerin özerk hareket edebileceği ve gruba kendine ait çıkar ve stratejiye sahip olduğu söylenebilir.

Mevcut Krizin Kızıldeniz Jeopolitiğinde Muhtemel Etkileri

Yukarıda ifade edildiği gibi Kızıldeniz'de güvenliğin zedelenmesinin en önemli sonuçlarından biri dünya ticareti ve küresel enerji taşımacılığındaki maliyetleri fazlasıyla arttıracak olmasıdır. Kızıldeniz'in istikrarsızlık transit geçişi, küresel ticaretteki taşıma maliyetlerini ve süresini yaklaşık %43 oranında arttırır. Alternatif rotaların olmaması nedeniyle küresel ticaretin yaklaşık % 14'nün geçtiği Kızıldeniz'in istikrarsızlığı nakliye fiyatları, enerji ve gıda fiyatlarını da yukarıya doğru tetikleyecektir.

Husilerin Kızıldeniz stratejisinde hedefinde yalnızca İsrail firmaları ve gemileri değil İsrail'le işbirliği yaptığı için özellikle ABD'nin bölgedeki varlığı da hedef alınmaktadır. Husiler, ABD'nin seyrüsefer gemileri insansız hava araçları ve füzelerle hedef alıyor. ABD tıpkı Akdeniz'de olduğu gibi Kızıldeniz'de de caydırıcılığı artırmak için güvenlik önlemleri arttırmıştır. ABD'nin bölgedeki stratejinin temel amacı mevcut gerginliği tırmanmasını önlemek ve çatışmaların genişlemesinin önünü kesmektir. Ancak bugüne kadar caydırıcılık etkili olmadı. Aksine Husiler, mevcut çatışma durumundan cesaret almış görünüyor. Bu durum ABD'nin Suudi Arabistan'la gelişmiş ortak güvenlik konsepti geliştirmesi ve ABD'nin bölgedeki askeri varlığının artırılması gibi çeşitli sonuçlara neden olabilir. ABD ayrıca bölgesel güvenliği sağlamak ve hegemonyayı pekiştirmek için tıpkı daha önce Somali korsanlara karşı yapılan uluslararası koalisyon gibi bölgede yeni bir ittifakın başını çekebilir. Avrupa ve Körfez ülkelerden müteşekkil askeri bir kuvvetin oluşumu Kızıldeniz'deki güç dengeleri değiştirebilir.

Husilerin Kızıldeniz'deki istikrarsızlaştırıcı faaliyetleri daha geniş manada bölgenin daha da askerileşmesi ve silahlanması gibi bir senaryo ile karşı karşıya bırakabilir. ABD'nin dışında Çin, Rusya, İngiltere, Fransa ve Japonya gibi ülkelerin bölgeye dâhil olmasına neden olabilir. Bu da doğrudan Çin'in bölgedeki varlığını da ilgilendirdiği için İran'ın da dahil olduğu bölgesel ve küresel rekabetin kızışmasını hızlandırabilir.

Husilerin mevcut bölgesel siyaseti, Suudi Arabistan ve BAE gibi Körfez ülkeleri için de güvenlik belirsizliği oluşturuyor. Her ne kadar BAE ve Suudi Arabistan'ın desteklediği askeri oluşumlar Bab'ul Mendep geçişini kontrol etse de mevcut gidişat Yemen'deki popüler desteğini Husiler nezdinde arttırılabileceği gibi Körfez ülkeleri Husilere karşı daha savunmasız bırakır.

Gelişmelerin bir tarafında Türkiye de var. Türkiye uzun dönemdir bölgede iyi ve akıllı bir siyasi ve askeri stratejisine sahiptir. Saldırıya uğrayan gemilerin bazıları Türkiye'den yola çıkmaları dikkat çekici bir dinamik oluşturuyor. Bölgesel ve hatta küresel bazı güçlerin Türkiye'nin ticari ve enerji çıkarlarının hedef alınma ihtimalini düşünmemek mümkün değildir.

Kızıldeniz jeopolitiğindeki bu gelişmelerin merkezinde İran da var. İran son yıllarda bölgedeki Şii nüfuzunu genişletmek ve özellikle Suudi Arabistan'a karşı güç dengesini lehine değiştirmek ve Kızıldeniz'de mümkün olduğunca erişimi kontrol etmek için Husilere destek vermiştir. İran'ın Kızıldeniz'de etkisini artırma stratejisi hem ABD'yi hem de Suudi Arabistan'ı endişelendirmiştir. Ancak Husilerin mevcut tutumu İran'la ilişkilerini de etkileme potansiyeline sahip. Her ne kadar İranlı yöneticiler Husileri 'direniş eksen'i' kapsamında bir güç olarak görüyor olsa da gerçekte Husilerin Lübnan veya Irak'taki güçlerden çok daha bağımsız hareket edebilme ihtimalleri İran'ın Batı ile uymaya çalıştığı angajman kuralları ihlal edilmiş olacaktır.

Tüm bu gelişmeler Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridorundan (IMEC) bağımsız olarak okumak da mümkün değildir. Mevcut istikrarsızlık İsrail ve Suudi Arabistan'ın da dâhil olduğu ve Kızıldeniz'i pas geçen IMEC projesinin bölge halkları ve bürokrasiler nezdindeki desteğini arttırmak için psikolojik bir gerekçe oluşturmaktadır.

Kızıldeniz zaten gerginliğin arttığı ancak henüz somutlaşmayan ve bir nevi daha büyük çatışmalara gebe bir coğrafya. Nitekim Yemen ve Sudan iç savaşları bölge jeopolitiğinde yaşanan rekabetin bir yansıması olarak patlak verdi. Söz konusu ortam önümüzdeki süreçte ya daha geniş bir diyalog ve barışa yol açabilir veya tarafların mevzilerini tahkim etmek için kullandığı bir zamanlamadan ibarettir.

Yemen İç Savaşı için Muhtemel Senaryolar

Husilerin mevcut Kızıldeniz siyasetinin bölgesel ve küresel yansımalarının dışında bir de Yemen iç savaşa, barış müzakerelerine ve Yemen savaşındaki yerel aktörleri de pek çok açıdan etkileyecektir. Husiler'in mevcut Kızıldeniz stratejisi Yemen'e etkileri bakımından iki senaryo etrafında tartışmak mümkündür.

1. ***Yemen iç savaşın yeniden başlaması senaryosu:*** Suudi ve BAE'nin Yemen'e dair askeri stratejisine uluslararası destek artabilir ve Yemen'deki savaşı tekrar başlangıç noktasına getirebilir. Böylece Yemen'deki taraflar mevcut barış görüşmelerinden vaz geçip yeniden savaş durumuna gelebilir. Suudi Arabistan, Arap Koalisyonu yeniden canlandırabilir ve yerel aktörlere olan askeri desteğini yeniden arttırabilir, sahada yeni askeri oluşumların yolu açılabilir. Dahası Husilerin Kızıldeniz'deki küresel ticareti ve enerji nakliye yollarını hedef alması ABD liderliğindeki bölgesel düzeni tehdit etmektedir. Bu durum ABD'nin Kızıldeniz ve Arap Yarımadası'nda güvenliğini sürdürmek için Suudi Arabistan liderliğindeki Husi karşıtı koalisyonu silah dâhil çeşitli lojistik ve istihbari desteğin arttırmasına yol açabilir. Bu senaryoya göre Husilerin İsrail'e yönelik saldırıları Suudi Arabistan'ın Yemen'deki barış çabalarını doğrudan kesilmesine neden olacaktır. Bu durum şiddetin tırmanması ve ülkeyi İsrail ile İran arasında bir vekâlet savaşına dönüştürülmesi riskini içeriyor.
2. ***Yemen barışın sağlanması senaryosu:*** Yemen'deki mevcut savaşı ilişkin ikinci senaryoda ise ABD'nin Husileri meşru bir aktör olarak görüp doğrudan veya dolaylı müzakere yolunun açılmasını destekleyebilir. Ancak bu senaryonun bazı çıkmazları da olduğunu altı çizilmeli. Birincisi Husilerle müzakere ve barış etmenin zor olduğu bir vaka. Husileri pekçok zamanda gerçek olmayan tutum ve talepleri söz konusu. İkincisi İran'ın Husiler'in müstakil bir aktör olarak hareket edip müzakere masasına oturmaları istemeyecektir ve süreci sabote etme ihtimali göz önünde bulundurulmalı. İran, Yemen'deki Husi oluşumu Yemen devletinin liderlerinden çok "direnış eksenı" bağlamında konumlandırmaktadır ve Husilerin bağımsız hareket etmeleri istememektedir. Diğer yandan Suudi Veliaht prensi Muhammed b. Selman hem Çin arabuluculuğundaki İran müzakerelerin devamını hem de bizzat kendisinin başlattığı Yemen savaşından çıkmak istediğı sır değildir. Durum daha da tırmanıp kontrolden çıkmadıkça Vashington ve Riyad, Çin'in de dâhil olacağı güç dengelerinin bozulmamasını sağlamak için Husilerle gerilimi düşürmeye devam edecektir.

Sonuç olarak Husilerin tek taraflı gemi kaçırma girişimleri, Yemen'in jeopolitik ve iç siyasi senaryolarına ek olarak bölgenin militarizasyonunu derinleştirme, özellikle gıda ve enerji gibi insani durumu daha da kötüleştirme ve barış görüşmelerini çıkmaza sürüklenme potansiyeline sahiptir.